

25-May, 2026-yil

INGLIZ TILI – XALQARO MULOQOT TILI

Qo‘qon Universiteti Andijon filiali talabasi Meliboyeva Madina Mirzohid qizi

Ilmiy rahbar: Qo‘qon Universiteti Andijon filiali o‘qituvchisi

Alihodjayev Shoxruxbek Xabibullo o‘g‘li

Annotatsiya: *Mazkur maqolada ingliz tilining bugungi kunda xalqaro muloqot tili sifatida egallagan o‘rni yoritiladi. Unda ingliz tilining dunyo miqyosida keng tarqalishiga sabab bo‘lgan tarixiy, siyosiy, iqtisodiy va texnologik omillar tahlil qilinadi. Shuningdek, ingliz tilining Lingua Franca sifatidagi ahamiyati, turli millat va madaniyat vakillari o‘rtasidagi aloqa vositasi sifatidagi vazifasi hamda zamonaviy global jamiyatdagi roli ochib beriladi. Maqolada ingliz tilining fan, ta’lim, biznes, internet va ommaviy madaniyat sohalaridagi yetakchi mavqei asoslanib, uni o‘rganish zamonaviy dunyoda bilim olish, kasbiy rivojlanish va xalqaro hamkorlikni kengaytirishning muhim omillaridan biri ekani xulosa qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *Ingliz tili, xalqaro muloqot, lingua franca, global til, xalqaro hamkorlik, ta’lim, biznes, internet, madaniyat, texnologiya*

KIRISH

XXI asrga kelib ingliz tili avvalgi davrlarga nisbatan misli ko‘rilmagan darajada keng tarqaldi va xalqaro muloqotning asosiy vositalaridan biriga aylandi. Hozirgi kunda deyarli barcha dasturiy ta’minotlar, mobil ilovalar va raqamli platformalarda ingliz tilidan foydalaniladi. Tilning global miqyosda ommalashishida ijtimoiy tarmoqlarning o‘rni ayniqsa muhimdir. Chunki yangi texnologiyalar bilan bog‘liq atamalar va neologizmlar avvalo aynan internet va ijtimoiy media orqali keng ommaga yetib boradi.

Bugungi kunda dunyo bo‘ylab taxminan 1,5 milliard kishi ingliz tilida muloqot qiladi. Ularning qariyb 400 millioni ushbu tilni ona tili sifatida ishlatsa, qolgan qismi uni ikkinchi yoki xorijiy til sifatida o‘rganib, kundalik hayotida qo‘llaydi. Ingliz tilida so‘zlashuvchilarning katta qismi AQSh, Buyuk Britaniya, Kanada, Avstraliya va Yangi Zelandiyada istiqomat qiladi. Shu bilan birga, Hindiston va Xitoy kabi davlatlarda ham ingliz tilini biluvchi va o‘rganayotgan insonlar soni juda yuqori bo‘lib, bu tilning haqiqiy global maqomga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Amerikalik tilshunos Mario Pei o‘zining “One Language for the World” (“Dunyo uchun yagona til”) nomli asarida insoniyat uchun umumiy muloqot tili zarurligi haqida fikr yuritgan. Uning ta’kidlashicha, agar barcha mamlakatlarda bir xil ikkinchi til o‘qitilsa, xalqlar o‘rtasidagi aloqa va hamkorlik ancha osonlashadi. Tarixda ham ingliz tilining xalqaro tilga aylanishi haqida shunga o‘xshash qarashlar ilgari surilgan. Jumladan, AQShning ikkinchi prezidenti Jon Adams kelajakda ingliz tili dunyo miqyosidagi muloqot vositasiga aylanishini taxmin qilgan.

“Lingua Franca” atamasi italyan tilidan olingan bo‘lib, “Franklar tili” ma’nosini anglatadi. O‘rta asrlarda O‘rta Yer dengizi hududida savdogarlar, dengizchilar va

25-May, 2026-yil

diplomatlar o‘rtasidagi aloqa uchun qo‘llanilgan aralash til shu nom bilan atalgan. Mazkur til tarkibida italyan, fransuz, ispan, arab va turkiy tillarning unsurlari mavjud bo‘lgan. Hozirgi davrda esa “Lingua Franca” turli tillarda so‘zlashuvchi insonlar tomonidan umumiy muloqot vositasi sifatida foydalaniladigan har qanday tilni anglatadi.

Zamonaviy dunyoda ingliz tili eng ta’sirchan va keng tarqalgan Lingua Franca hisoblanadi. “English as a Lingua Franca” (ELF) tushunchasi ingliz tilining turli millat vakillari o‘rtasidagi aloqa vositasi sifatida qo‘llanishini ifodalaydi. Bunday muloqotda til ko‘pincha soddalashtiriladi, suhbatdoshlar bir-birining bilim darajasiga moslashadi hamda muloqotda ma’lum bir milliy madaniyatning ustunligi kuzatilmaydi. Asosiy maqsad — fikrni aniq va tushunarli yetkazishdir.

Ingliz tilining global mavqega ega bo‘lishi bir qator tarixiy va ijtimoiy omillar bilan bog‘liq. Avvalo, Britaniya imperiyasining keng hududlarga yoyilishi natijasida ingliz tili ko‘plab mamlakatlarda boshqaruv, ta’lim va huquq tizimlarining tiliga aylandi. Keyinchalik sanoat inqilobi va Buyuk Britaniyaning iqtisodiy qudrati bu tilning nufuzini yanada oshirdi. XX asrda esa AQShning iqtisodiy va siyosiy yetakchilikka erishishi ingliz tilining xalqaro savdo, biznes va moliya sohalaridagi mavqeini mustahkamladi.

Raqamli texnologiyalar rivoji ham ingliz tilining ommalashishiga katta hissa qo‘shdi. Dastlabki kompyuter texnologiyalari, dasturlash tillari va internet infratuzilmasining asosiy qismi ingliz tilida yaratilganligi sababli ushbu til virtual makonning asosiy aloqa vositasiga aylandi. Bundan tashqari, Gollivud filmlari, ommabop musiqa, Netflix platformasi va ijtimoiy tarmoqlar orqali ingliz tili zamonaviy madaniyatning ajralmas qismiga aylandi.

Tilshunos Braj Kachru tomonidan ishlab chiqilgan “Uchta konsentrik doira” modeli ingliz tilining dunyo bo‘ylab tarqalishini tushuntirib beradi. Ushbu modelga ko‘ra, birinchi doira ingliz tili ona tili bo‘lgan mamlakatlarni qamrab oladi. Ikkinchi doira tarixiy sabablarga ko‘ra ingliz tili rasmiy yoki muhim aloqa tili bo‘lgan davlatlardan iborat. Uchinchi doira esa ingliz tili chet tili sifatida o‘rganiladigan mamlakatlarni o‘z ichiga oladi. Aynan ushbu so‘nggi doira ingliz tilining xalqaro muloqot vositasi sifatidagi mavqeini ta’minlaydi.

Umuman olganda, ingliz tili bugungi kunda faqat biror mamlakat yoki millatga tegishli til bo‘lib qolmay, balki butun insoniyat foydalanayotgan global aloqa vositasiga aylangan. Uni o‘rganish nafaqat yangi tilni egallash, balki dunyoqarashni kengaytirish, turli madaniyatlarni tushunish va xalqaro hamkorlik imkoniyatlarini kengaytirish demakdir. Ingliz tilini bilish zamonaviy dunyoda axborot almashish, bilim olish va professional rivojlanish uchun muhim omillardan biri hisoblanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ingliz tili XXI asrda xalqaro muloqotning eng muhim vositasiga aylandi. Uning keng tarqalishiga tarixiy, siyosiy, iqtisodiy va texnologik omillar katta ta’sir ko‘rsatdi. Bugungi kunda ingliz tili nafaqat ona tili sifatida, balki millionlab insonlar tomonidan ikkinchi yoki chet tili sifatida ham qo‘llanilmoqda. Fan, ta’lim, biznes, internet va xalqaro hamkorlik sohalarida ushbu tilning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Lingua Franca sifatida ingliz tili turli millat va madaniyat vakillari o‘rtasida samarali

25-May, 2026-yil

muloqotni ta’minlaydi hamda global integratsiyani kuchaytiradi. Shu sababli ingliz tilini o’rganish zamonaviy dunyoda raqobatbardosh mutaxassis bo’lish, yangi bilimlarni egallash va xalqaro maydonda faol ishtirok etishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Kachru, B. B. *The Alchemy of English: The Spread, Functions and Models of Non-Native Englishes*. Oxford: Pergamon Press, 1986.
2. Crystal, D. *English as a Global Language*. 2nd Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
3. Jenkins, J. *English as a Lingua Franca: Attitude and Identity*. Oxford University Press, 2007.
4. Pei, M. *One Language for the World*. New York: Devin-Adair Company, 1958.
5. McKay, S. L. *Teaching English as an International Language*. Oxford University Press, 2002.
6. Seidlhofer, B. *Understanding English as a Lingua Franca*. Oxford University Press, 2011.
7. Graddol, D. *The Future of English?* London: The British Council, 1997.
8. Harmer, J. *The Practice of English Language Teaching*. Pearson Education, 2015.
9. Richards, J. C., Rodgers, T. S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press, 2014.
10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining xorijiy tillarni o‘qitishni rivojlantirishga oid qarorlari va normativ-huquqiy hujjatlari.